BYPLAN NYT 1+2

13. årgang · April 2014

"Det vigtigste, der er kommet ud af den megen medieomtale, er opmærksomhed. Vi har behov for at belyse og diskutere de problemer vi står overfor, før vi kan tage næste skridt og tale om løsninger".

Allan Hassing, planlægger i Mariagerfjord Kommune om reaktionerne på rapporten om modellandsbyen Skrumpelev.

dansk byplan laboratorium

STIK FINGEREN I JORDEN

Anlægs- og driftsopgaver kræver omhu. OKNygaard »stikker fingeren i jorden« og leverer ydelser, der er nøje tilpasset vores kunder.

- Landsdækkende anlægsgartner
- Lokal tilstedeværelse – 10 lokationer
- Totalløsninger – anlæg og drift af udearealer

OKNygaard a/s
T: 70 21 54 00 - info@oknygaard.dk - www.oknygaard.dk

KONFERENCEMESSE:

URBAN FIELD

– Byrum for alle

Lyngby Kulturhus 11.-12. juni kl. 8-16

På konferencemessen Urban Field bliver du med oplæg, udstillinger og cases opdateret med de seneste tendenser om, hvordan teknologi og arkitektur kan skabe bedre og mere levende byer for alle.

Deltagerpris (inkl. moms): **Én dag: 1.950,- kr.**
To dage: 2.950,- kr.

Tilskudsgivere til Dansk Byplanlaboratorium får 25 procent rabat på ovenstående pris

Konferencespor:
- **Den levende by**
- **Vidensbyen**
- **Klima-parate bylandskaber**
- **De attraktive byrum**

Tilmelding og yderligere information:
www.urbanfield.dk

Arrangører:
Ingeniøren, Adexpo og Dansk Byplanlaboratorium.
Samarbejdspartner: IDA Trafik & Byplan

Åben land konference

Når man skal leve af landskabet

26. - 27. maj 2014 i Rønne

I år har vi særligt fokus på de stedbundne kvaliteter i det åbne land. Men vi vil også diskutere blandt andet:

- Bynære landskaber
- Bæredygtighed
- Turisme og lokal identitet

Tilmelding senest 28. april
Se mere på www.byplanlab.dk

Alternativt modeshow – et lille hjørne af kulturlivet i Herning. Foto: Herning Kommune

INDHOLD

TEMA I BYER I FORANDRING

Alle vores byer forandrer sig i øjeblikket. Fra de urbane storbyregioner i vækst til de små landsbysamfund i landdistrikterne med faldende befolkningstal. Det er noget vi har fokus på i Byplanlaboratoriet. Og ja, den opmærksomme læser vil se, at vi denne gang har lagt Byplannyt 1 og 2 sammen.

4 Leder

7 Ikke mere "der var engang"

9 Sæt ikke ligheden over styr

10 Byudvikling er en kommunikationsproces

11 Kulturarv som fortælling

12 Fakta om skrumpelev

14 I mediestormens efterdønning

18 Fælleskaber i forandring

ANDET

5 Kort nyt

6 Kommunenyt

16 Et stærkt omdrejningspunkt

20 Hvad har vi gang i?

22 I tråd med tiden

23 Plankalenderen

BYPLAN NYT nr. 1+2 / 2014 (13. årgang)

Redaktion
Ellen Højgaard Jensen (ansv.)
Ny W. Øhlenschlæger

Redaktionsadresse
Dansk Byplanlaboratorium
Nørregade 36
1165 København K
Tlf.: 33 13 72 81
Mail: nwo@byplanlab.dk
www.byplanlab.dk

Annoncer
nwo@byplanlab.dk, bestilles senest 2. juni 2014

Layout
Anne Solitander Bohlbro

Forsideillustration
Gottlieb Paludan Architects

Oplag
3475

Tryk
Handy-Print A/S

ISSN
1602-9038

Signerede artikler står for forfatterens regning, usignerede for den ansvarshavende redaktørs regning.

Byplan Nyt 3-14 udkommer i juni 2014.

Leder

Nye Bybilleder

Det er en underdrivelse at sige, at Byplanlaboratoriets seneste rapport skabte debat i pressen. Vi pegede nemlig på, at nogle landsbyer må imødese en langsom død.
Man kan allerede nu se, hvor skoen trykker, men ingen har lyst til at sige det højt, for så forstærker man bare processen. Derfor arbejdede vi med en fiktiv landsby kaldet Skrumpelev. Den ligger ved en hovedvej, det er en rækkeby, der er mange huse til salg og butikkerne er lukket. Det billede kender alle. Sammen med 7 kommuner udarbejdede vi 4 scenarier for landsbyen.
Fælles for de 4 scenarier er, at den landsby vi kender i dag, vil være helt eller delvist forsvundet om 20 år. Spørgsmålet er bare, om vi som samfund vil lukke øjnene, eller om vi vil styre processen i samarbejde med de lokale beboere. Vi tror på det sidste – for vi tror på planlægning. Vi tror på, at vi som samfund har en pligt til at hjælpe de mennesker, der er stavnsbundet – og vi tror på, at vi kan styrke andre landsbyer ved at samle kræfterne. Når der, som i dag, er alt for mange boliger til salg, så går det ud over salgspriser og belåningsmuligheder i velfungerende landsbyer.

"Spørgsmålet er, om vi som samfund vil lukke øjnene, eller om vi vil styre processen i samarbejde med de lokale beboere. Vi tror på det sidste – for vi tror på planlægning"

Men det er ikke kun landsbyerne, der er under omstrukturering. Mange provinsbyer er under pres og ved at skifte ham. Fælles for storby, provinsby og landsby er, at de består af meget mere end fysiske strukturer. De består først og fremmest af de mennesker, der bebor dem. Nogle journalister har tolket vores scenarier for landsbyerne som stalinistiske og sagt, at vi ikke bare kan flytte rundt på folk, som de gør i Kina. Gudskelov for det. Tilpasning og omdannelse af vores byer og landsbyer skal ske i tæt samarbejde med de lokale. Det er dem, det hele handler om. De skal bo i velfungerende landsbyer og provinsbyer ligesom deres forældre og dem der kom før dem. Men byerne kommer aldrig til at se ud som i vores bedsteforældres tid. Der er ved at opstå helt nye bybilleder. Det må vi alle sammen erkende.

Ellen Højgaard Jensen
Direktør

Mennesker i centrum

I februar lancerede regeringen sin arkitekturpolitik, "Mennesker i centrum". Hele 10 ministerier står bag politikken, som er karakteriseret ved sit fokus på de mennesker og det liv, som arkitekturen danner rammen for.
Planlægningen har en forholdsvis fremtrædende plads i politikken, som indeholder en hel vifte af projekter, som beskæftiger sig med fremtidens bystruktur.

Læs mere på www.arkitekturpolitik2014.dk

26 projekter viser nye veje

Det traditionsrige Fanø Bad skal genoplives og igen gøre øen til ét af danskernes foretrukne feriesteder. Og en ny markedsplads i Nakskov skal sælge lokale fødevarer og forbedre byens image. Sådan lyder visionerne bag to af i alt 26 projektidéer, som nu modtager støtte til videreudvikling gennem Stedet Tæller – Realdanias kampagne for yderområderne. Projekterne er udvalgt blandt 88 ansøgninger – og på hver deres måde viser de nye veje til lokal udvikling og bedre livskvalitet i yderområderne.

Læs mere på www.realdania.dk

Danmark anno 2050?

DK2050 er et stort projekt, som samler ti kommuner, fire ministerier, tre regioner samt fonde og private virksomheder for at fremme nytænkning og opstille konkrete scenarier for, hvordan vi kommer til at bo og leve i byer og byregioner i 2050. Ambitionen er at skabe en kvalificeret national debat om, hvordan vi skaber et bæredygtigt samfund og byliv.

Læs mere på www.dac.dk

KORT NYT

Stor tilslutning

84 kommuner, to ministerier og 5 regioner er blandt tilskudsgiverne til Dansk Byplanlaboratorium i 2014. Dertil kommer en række institutioner og private virksomheder.

Som tilskudsgiver støtter I Byplanlaboratoriets arbejde og virksomhed. Tilskudsgivere opnår en række fordele, bl.a. gratis stillingsopslag på www.byplanlab.dk og rabat på de fleste af Byplanlaboratoriets arrangementer, herunder Byplanmødet.

Se den fulde liste over tilskudsgivere på www.byplanlab.dk

Aflastning til ildsjælene

I Danmark har vi en lang tradition for et rigt foreningsliv båret af frivillige ildsjæle. Særligt i de dele af landet, der oplever fraflytning og faldende kommunale tilskud, er der brug for ildsjæle, der år efter år yder en indsats for fællesskabet uden at brænde ud. Derfor har Center for Landdistriktsforskning, Esbjerg-, Tønder- og Ringkøbing-Skjern Kommuner indgået et samarbejde omkring projektet "Landsbypedeller – en effektiv måde at aflaste ildsjæle på?" Projektet undersøger, om lokale, kommunale landsbypedeller kan aflaste de lokale ildsjæle, eksempelvis med administrative eller praktiske opgaver, så de får mulighed for at fokusere på deres primære interesser og udvikle nye tiltag.

Læs mere på www.sdu.dk/clf

Foto: Colourbox

Foto: Nordea-fonden

100 mio. kr. til de små oaser

To ud af tre byboere mener, at adgang til grønne områder har stor betydning for deres livskvalitet. Derfor har Nordea-fonden afsat 100 mio. kr. til forskellige projekter i kampagnen Det gode liv i byen. Der lægges vægt på at projekterne involverer, aktiverer og nytænker byens grønne og blå rum og at de er med til at understøtte et mere inspirerende og aktivt hverdagsliv.

Læs mere på www.nordeafonden.dk

KOMMUNE NYT

Ny Skov I: Odense

I disse dage bliver Elmelund Skov vest for Odense til virkelighed i takt med, at 600.000 nye træer får rødderne plantet i den fynske muld. Skoven rejses i et samarbejde mellem Miljøministeriet, Odense Kommune og VandCenter Syd, fordi den udover at tjene som et frilufts-område skal sikre borgernes drikkevand for fremtiden.

Ny Skov II: Horsens

Til foråret kan horsensianerne glæde sig til indvielsen af en kvadratkilometer med skov vest for byen. Skoven skal ikke bare være et nyt rekreativt område, men samtidig beskytte byens vigtigste grundvandsmagasin, der leverer op til 45 % af byens vand. Udgifterne til skoven deles af Miljøministeriet, Horsens Kommune og Horsens Vand.

Læs mere på mim.dk

Nu rykker det i Vinge

"Vores ide er en helt ny type station, der er fuldt integreret med livet i byen. Butikker og byliv skal gå helt ud til perronen", siger Thomas Sichelkow, projektchef i Vinge. Det er ambitionen for Vinges nye station, der bliver placeret i centrum af byen i forbindelse med institutioner, detailhandel og kontorer. Der er udskrevet en projektkonkurrence om stationen.
Vinge er det sidste store byudviklingsområde i Fingerplanen.

Læs mere på www.frederikssund.dk/vinge

Illustration: Henning Larsens Tegnestue og Effekt

Ny, grøn bydel i Silkeborg

I Gødvad Enge er Silkeborg Kommune i gang med at forberede en byggemodning, der med tiden skal blive til en ny bydel med 250 boliger. Som optakt til byggemodningen har 10 virksomheder bidraget med forslag til, hvordan man håndterer regnvandet, fordi det 30 hektar store boligområde skal være "en bydel i vandbalance", hvor alt regnvand håndteres i lokalt. Projektet er Danmarks første OPI – samarbejde (Offentlig-Privat Innovationssamarbejde) for byggemodning.

Ølstrup – Årets Landsby i Midtjylland

Mellem Videbæk og Ringkøbing ligger en landsby med ikke mindre end 2 søer – den ene med badebro og sandstrand. Badesøen er ikke det eneste, der gør Ølstrup til noget særligt. Indbyggerne har nemlig i et samarbejde med Ringkøbing-Skjern Kommune lavet en udviklingsplan frem til 2020.
Søerne er en del af udviklingsplanen og de vedligeholdes i dag af en flok pensionister, mens en anden gruppe ildsjæle gør rent i den lokale Dagli'Brugsen. Aktiviteter der har båret frugt. I en tid hvor folk flygter fra landsbyerne, har Ølstrup oplevet en befolkningstilvækst på 19% indenfor de sidste 5 år. Et af de næste trin i udviklingsplanen er ønsket om et nyt Multihus til 18 mio. kroner, hvoraf de 14,5 mio. allerede er sikret - blandt anden gennem private donationer.
Mon ikke præmien på 150.000 kr. skal få ben at gå på i den aktive by?

Læs mere på www.regionmidtjylland.dk

Foto: Region Midtjylland

Under konferencen var der mulighed for at tale med de medvirkende forskere på en gåtur i universitetets have. Foto: Andreas Klarlund

Ikke mere "der var engang"...

Redefiner, nytænk og vend by-forståelsen på hovedet. Det var et af budskaberne på konferencen "Udvikling i de små og mellemstore byer. XS, S, M".

Af Ida Sass

"Vi lever i redefinitionernes tidsalder, når vi taler om byer. Hvis man indtil for bare ti år siden søgte en definition på, hvad en by er, så ville der sikkert stå, at byen er det ikke-landlige, og at den i hvert fald ikke omfatter jordbrug. Men i dag kommer det landlige ind i byerne og man taler om urbant jordbrug". Sådan sagde professor Niels Albertsen, en af centerlederne i Center for Strategisk Byforskning, i den afsluttende paneldebat på Dansk Byplanlaboratoriums og Center for Strategisk Byforsknings årlige konference 'Byforskning uden grænser'. Konferencen foregik i Festauditoriet på Det Natur- og Biovidenskabelige Fakultet på Frederiksberg og havde undertitlen 'Udvikling i de små og mellemstore byer: XS, S, M'.
Netop tanken om, at intet er, som man skulle tro, og at de traditionelle forestillinger og tilgange ikke holder, blev en gennemgående tråd for dagens oplæg.

Fra afvikling til omstrukturering

I de små stationsbyer på 1000-5000 indbyggere står butikkerne tomme i byens centrum. Toget går sjældent og aldersgennemsnittet stiger, mens antallet af arbejdspladser falder. "De byer må være under afvikling". Det var den første hypotese for seniorforsker Niels Boje Groth og adjunkt Christian Fertner, som har undersøgt byernes udvikling.
Men i forskningsprojektet viste det sig, at der er stor forskel på udviklingen i de små byer. Selvom nogle elementer forsvinder, så er der nye ting, der dukker op. Der er ikke kun fraflytning, men også tilflytning. Hypotesen blev ændret og projektet kom til at handle om de små stationsbyers omstrukturering.

For der foregår meget kraftige omstruktureringer. Der investeres i kvalitetsboliger tæt på naturen, nye supermarkeder åbner i udkanten af byen og kultur og fritid -primært sportshaller- bliver opgraderet. Men hvad så med bykernen? Ifølge Niels Boje Groth er et nyt paradigme for bykernen er på vej og han peger blandt andet på muligheden for at gøre centrum til romantisk boliggade. Han mener i øvrigt, at man i fremtiden vil se en ny social organisering i småbyerne i form af lokale initiativer og samarbejde mellem virksomhederne. Der er tendens til selvforvaltning og ansvar for 'hvad vil vi?'

Center for strategisk byforskning
Center for strategisk byforskning (CSB) har eksisteret siden 2004. I centret indgår forskere fra Arkitektskolen Aarhus, Aalborg Universitet og Københavns Universitet. Siden centrets start har fokus været rettet mod de ændringer af vore byer, der viser sig som svækkelse af grænserne mellem byer og landskaber.
Formidling af centrets forskningsresultater foregår blandt andet på en årlig konference og gennem artikler i fagbladene. Dette er den syvende i rækken af artikler i Byplan Nyt.
Se mere på www.byforskning.dk

Konferencedeltagerne kunne i pauserne studere to udstillinger af studerende fra Københavns Unversitet, Foto: Andreas Klarlund

Jordbærplanter som socialt skelhegn
I to posterudstillinger, som konferencedeltagerne kunne studere i pauserne, præsenterede studerende fra Københavns Universitet deres bud på, hvordan små byer kan få nyt liv. Projekterne er udarbejdet i samarbejde med forskere fra Center for Strategisk Byforskning med udgangspunktet i spørgsmål som: Hvordan der kommer ny sammenhæng i byer, som er blevet fragmenteret og hvilke muligheder der er for nye sociale mødesteder?

"Da vi begyndte udviklingsprocessen med byen, var der et helt grundlæggende behov for, at borgerne fik en ny selvforståelse. Ikke mere 'Der var engang...'.

Karina Kisum Jensen, planchef i Ikast-Brande Kommune.

Blandt de studerendes projekter var forslag om at skabe et nyt rekreativt bycentrum gennem fortætning med træer. Projektet 'Mødet over hække' foreslår at skabe et nyt socialt landskab gennem netværk om fødevareproduktion ved at lade æbletræer, hindbærbuske, ærte-, bønne- og jordbærplanter afløse de traditionelle høje stedsegrønne buske, som afgrænser ejendomme i villakvarterene. 'Bagsiden i front' er titlen på et andet projekt, som i poetisk sprog beskriver, hvor inspirerende det ville være, hvis man fremhævede byens bagsider.

Der var engang i Bording....
"Der var engang seks købmænd, en brandstation, en isenkræmmer og ikke mindst hovedsædet for Invita-køkkener," siger planchef Karina Kisum Jensen fra Ikast-Brande Kommune i sit oplæg. Hun refererer humoristisk og kærligt til indbyggerne i Bording, som var gennem en lang proces før de slap tanken om, hvordan livet var engang. "Da vi begyndte udviklingsprocessen med byen, var der et helt grundlæggende behov for, at borgerne fik en ny selvforståelse. Ikke mere 'Der var engang...'. Der skal samarbejdes på tværs af foreningerne og udformningen af byen skal i æstetik og drift passe til det, den er: En mindre stationsby tæt på Ikast," siger Karina Kisum Jensen. Selvom antallet af arbejdspladser falder, så er der stadig ildsjæle, som er med til at holde byen i gang. Der er boliger, en station, et aktivt foreningsliv og en motorvej tæt på. Og så har Bording nogle kuriosa, som byen skal fremhæve og bruge i udviklingen. F.eks. bilbingo, hvor bilerne fylder hele hovedgaden og dytter, hvis de har bingo. Og byens stolthed – K. O. Skov, en blandet våben- og hårde hvidevarehandel, som bestemt ikke praler med deres gevaldige varesortiment, men alligevel er et stort aktiv for byen. Karina Kisum Jensens erfaring er, at timing og dialog er afgørende for udviklingen af en lille by som Bording.

"Jeg er grundlæggende uenig i præmissen om, at det går godt nok. Det gør ikke. Nu hørte vi oplægget om Bording, hvor skolens pendlingsradius er 50 km.... Så hvad sker der, når der ikke er flere børn i Bordings opland?"

Vilfred Hvid, Kuben Management.

Pas på med at idyllisere
De små byer er altså ikke kun under afvikling, der også er omstrukturering og udvikling i gang. Alligevel lyder en advarsel fra rådgiveren Vilfred Hvid fra Kuben Management.
"Jeg er grundlæggende uenig i præmissen om, at det går godt nok. Det gør det ikke. Nu hørte vi oplægget om Bording, hvor skolens pendlingsradius

er 50 km. Samtidig får vi dokumenteret, at befolkningsudviklingen i landdistrikterne er kraftigt nedadgående. Så hvad sker der, når der ikke er flere børn i Bordings opland? Så lukker skolen og det vil forringe byens kvalitet og muligheden for at tiltrække tilflyttere."
Til spørgsmålet om til- og fraflytning og arbejdsmarked fremlagde ph.d.-studerende Kalle Emil Holst Hansen og lektor Høgni Kalsø Hansen fra Københavns Universitet hver især deres forskningsresultater.
"I yderkommunerne har der været en tilbagegang i arbejdspladser på 8%. Der findes konkurrencedygtige virksomheder i de små byer, men de kan ikke opsuge den overskydende arbejdskraft, når industrivirksomheder lukker," siger Høgni Kalsø Hansen.
Hans forskning viser også, at kun få hundrede højtuddannede årligt flytter fra by til yderområderne. Tallene har været faldende siden 2007 og giver ikke noget rosenrødt billede. Men der tegner sig alligevel nogle tendenser, som kommunerne måske kan bruge.
"Tilbud om job er oftest det vigtigste parameter for at højtuddannede vælger at flytte fra storby til yderkommune," siger Høgni Kalsø Hansen.

Se skrumpningen i øjnene
Konferencens sidste oplægsholder var Kerstin Faber, byplanlægger i Tyskland og projektleder på et stort byudviklingsprojekt med 19 byer i Sachsen-Anhalt, som oplevede faldende befolkningstal, stigende aldersgennemsnit, lukning af arbejdspladser etc. Projektet, IBA Sachsen-Anhalt, sluttede i 2010 med sloganet 'Less is Future'. Et af deres mål var, i samarbejde med byerne, at finde ud af, hvordan de kunne skrumpe på en god måde.
"Hvordan kunne I overhovedet få byerne til at acceptere, at de skulle skrumpe?", lyder et spørgsmål fra publikum.
"Ved at indgå i dialog med byerne, nogle gange i flere omgange. Men vi fandt sammen med indbyggerne ud af, at 'mindre' ikke behøver at være dårligt," svarer Kerstin Faber.

Sæt ikke ligheden over styr

To konferencedeltagere fra Region Syddanmark arbejder aktivt med de små byer. Vi skal huske 'Det gode liv' i udviklingen, lyder opfordringen

Af Ida Sass

"Når vi hører oplæggene her, kan vi se, at vi er ret langt med vores analyser. Vi snakkede lige om Bording-oplægget og der er noget i den proces med at ændre bys selvopfattelse, som kunne være godt at få mere greb om", siger chefanalytiker Jesper Graversen fra afdelingen for Strategi og Analyse i Region Syddanmark.
Han deltog sammen med sin afdelingschef Rune Stig Mortensen i konferencen 'Udvikling i de små og mellemstore byer' for at få faglig sparring og inspiration.
Region Syddanmark har lavet omfattende tal- og statistikanalyser af småbyer, men man skal være opmærksom på, at der kan gemme sig en anden virkelighed under tallene, mener de to konferencedeltagere.
"Vi er med i et OECD-samarbejde om 'Det gode liv' og vi oplever at forståelsen af borgernes ressourcer er mindst lige så vigtig som tallene i arbejdet med de små byer", siger Rune Stig Mortensen.
Og Jesper Graversen giver kritikere af udviklingen i småbyerne delvist ret. Han siger: "Hvis vi ikke arbejder aktivt med de byer, der er under pres, så kunne man godt forestille sig et scenarie, hvor den lighed vi ellers er kendt for i Danmark, bliver sat over styr. Hvor alle pludselig ikke har lige adgang til uddannelse og andre grundlæggende velfærdstilbud". ■

"Hvis vi ikke arbejder aktivt med de byer, der er under pres, så kunne man godt forestille sig et scenarie, hvor den lighed vi ellers er kendt for i Danmark, bliver sat over styr. Hvor alle pludselig ikke har lige adgang til uddannelse og andre grundlæggende velfærdstilbud"

Jesper Graversen , chefanalytiker i Region Syddanmark

Foto: Andreas Klarlund.

Byudvikling er en kommunikationsproces

Tag ud til byerne, se på stedet og tal med menneskerne, før I planlægger. Sådan lyder rådet fra den tyske byplanlægger Kerstin Faber, som var i Danmark for at fortælle om sine erfaringer med byer der skrumper.

Af Ida Sass

"Jeg lærte en vigtig ting i arbejdet med de skrumpende byer. Man kan som byplanlægger ikke bare komme med sin store masterplan, sit kort og sin vision for, hvordan byens fremtid skal se ud. De mennesker, som er en del af byen skal inddrages og være med i dialogen, og så kan man inspirere til en plan for udviklingen," siger Kerstin Faber.

OM KERSTIN FABER

Kerstin Faber er arkitekt og byplanlægger. Hun er leder af IBA Thueringen, som har fokus på landdistrikter, landsbyer og sammenhængen mellem by og land.
Fra 2003 til 2010 var hun en af projektlederne i IBA Sachsen-Anhalt.
Hun har undervist i Urban design ved Karlsruhe Institute of Technology.
Kerstin Faber har sammen med Philipp Oswalt udgivet bogen "Spatial Pioneers in Rural Regions" i 2013.

Hun er byplanlægger og har været projektleder på det omfattende byudviklingsprojekt IBA 2010 med 19 mindre byer i den tyske delstat Sachen-Anhalt. Alle sammen byer, der er præget af faldende befolkningstal og stor fraflytning.
"Der er egentlig ikke noget spektakulært over nogen af de 19 projekter. Men jeg var alligevel meget imponeret over Luther-vandringen i Lutherstadt Eisleben - at så mange mennesker tog del i det. Og endnu flere kom og spurgte mig, hvordan de kunne bidrage i udviklingen. Det er sådan et øjeblik, hvor du som byplanlægger ved, at du gør noget rigtigt," siger Kerstin Faber.
Den årlige Luther-vandring, blev omdrejningspunkt for udviklingen i byen Lutherstadt Eisleben. Den tyske munk Martin Luther er født og døde der. Og indbyggerne er meget stolte over Luthers tilknytning til byen, selvom han sammenlagt kun har været der halvanden måned af sit liv.

Skønne og skræmmende

"Menneskerne står som det mest centrale for mig i de processer, vi har været igennem med byerne. Det var skønt at møde så mange, som accepterede og tog del i den udvikling, vi hjalp i gang. Men det er også skræmmende når man ser, at bare én person kan bremse hele processen," siger Kerstin Faber.
IBA Sachsen-Anhalt begyndte som en invitation til byerne, hvor de kunne søge om at være med. Det betød, at de fleste var bevidste om udfordringerne, men der var også nogle steder, hvor det ikke rigtig lykkedes at få hul igennem.
"Vi arrangerede workshops og etablerede en info-point, hvor enhver kunne komme ind fra gaden med sine ideer og ønsker. Men det er også dørene ind til folks sind og tanker, vi var med til at åbne," fortæller Kerstin Faber.
Men selvom begrebet 'skrumpende byer', efterhånden er blevet almindeligt i Tyskland, så er det svært for nogle af byerne at acceptere udviklingen. "Der er stadig byer fra IBA-projektet, som håber på en udvikling til noget større," siger Kerstin Faber.

Ingen skabeloner

Den tyske byplanlægger er ikke meget for at give gode råd til andre byplanlæggere. "Folk spørger ofte efter en skabelon for byudviklingsprocessen, men jeg siger: Lær byen at kende, prøv at finde potentialer og partnere, tal med folk og gør dem til en del af processen. Alene en snak om, hvordan man ser fremtiden, kan sætte en udvikling i gang. Byudvikling er en kommunikationsproces," siger Kerstin Faber. ■

"Jeg var blandt andet meget imponeret over Luther-vandringen - at så mange mennesker tog del i det. Og endnu flere kom og spurgte mig, hvordan de kunne bidrage i udviklingen. Det er sådan et øjeblik, hvor du som byplanlægger ved, at du gør noget rigtigt"

Kerstin Faber, projektleder, IBA Sachsen-Anhalt

Kulturarv som fortælling

I Lutherstadt-Eisleben er det lykkedes at få nedrivning og kulturarv til at gå hånd i hånd. Fortællingen er på sin vis blevet mere vigtig end de enkelte monumenter.

Af Ny W. Øhlenschlæger

Lutherstadt-Eisleben er en af de 19 byer i IBA Sachsen-Anhalt projektet. Det er en meget gammel by med en tæt bykerne med rigtig mange bevaringsværdige og fredede bygninger. Nogle af dem er på Unescos verdensarvsliste.
Ligesom de andre byer i projektet led Lutherstadt Eisleben allerede i 2002 af et hurtigt faldende befolkningstal, mange tomme bygninger og en halvforladt bymidte.

Kulturhistorisk rygrad

Det strategiske greb blev en rute gennem byen, som forbinder de steder, der har en kulturhistorisk relation til Luther. Det er ikke en anlagt sti gennem byen, men snarere en rygrad, der styrer, hvor man sætter ind med konkrete indsatser. Indsatserne har været alt fra events og midlertidige installationer til nye bygninger og byrum.
Luther-vandringen, der startede som et event i IBA-projektet, er blevet en årligt tilbagevendende begivenhed, der trækker op mod 800 mennesker. På den måde er Luther-ruten også en fortælling om byens historie, som er med til at styrke identiteten og sætte fokus på kulturarven.
Spørgsmålet om kulturarv har været centralt i projektet og givet anledning til store diskussioner – også i den brede offentlighed. Den tætte bykerne med smalle vejforløb og mange bevaringsværdige bygninger er byens særkende. Men det betyder samtidig, at den er svært tilgængelig og at mange bygninger ikke er tidssvarende. En del af løsningen har været at rive nogle af de bevaringsværdige bygninger ned for at "rydde op" og give bymidten et mere åbent udtryk. Kulturarven og historien er altså samlet set blevet styrket, men på bekostning af dele af den fysiske kulturarv. ■

Internationale Bauausstellung (IBA)

IBA er et tysk byudviklingsredskab, finansieret af den tyske stat. Et IBA projekt løber typisk over cirka 10 år og formålet er at udvikle og afprøve nye redskaber som svar på aktuelle udfordringer. Resultatet er en række realiserede eksempler og forslag i 1:1. Den første IBA blev afholdt i 1901.

IBA Sachsen-Anhalt' omfattede 19 mindre byer i den tyske delstat Sachsen-Anhalt, og løb fra 2002 til 2010.

De byer, som var del af projektet, havde søgt om at være med, fordi byernes vækst og udvikling var gået i stå.

Projektet sluttede med sloganet 'Less is Future' for at understrege, at skrumpning ikke behøver at være dårligt, ligesom vækst ikke behøver at være godt. Ved at snakke om skrumpning og turde se det i øjnene, kan byerne bruge forandringerne på en god måde.

Oue er en klassisk Vejkantsby, med alle de samme problemer som "Skrumpelev". Foto: Allan Hassing

I mediestormens efterdønning

"Vejkantsdanmarks Fremtid – fire scenarier for modellandsbyen Skrumpelev" udkom i februar 2014. Scenarierne i rapporten er fiktion, men indholdet er så virkelighedsnært og kontroversielt, at en samlet dansk presse lagde både avisspalter og sendetid til, da den udkom. Byplan Nyt har talt med en af projektdeltagerne i efterdønningerne af mediestormen.

Af Eva Bjerring

"Vejkantsdanmarks Fremtid – fire scenarier for modellandsbyen Skrumpelev" er resultatet af et samarbejde mellem Dansk Byplanlaboratorium og syv kommuner fra Danmarks yderområder. De diskuterede i efteråret 2013 de udfordringer, som kommuner med faldende indbyggertal og en fremtid uden vækst står overfor. *Skrumpelev* er en fiktiv landsby, og rapportens konklusioner karikerede eksempler på virkeligheden. Alligevel trak det store overskrifter i den samlede danske presse, da rapporten blev offentliggjort. Spørger man planlægger i Mariagerfjord Kommune Allan Hassing hvorfor, lyder hans bud:

"Jeg tror først og fremmest, det skyldtes, at der er mange følelser forbundet med vores boliger. Vi har traditionelt en forventning om, at vores bolig repræsenterer en værdi og en opsparing, som vi kan kapitalisere på et senere tidspunkt – for eksempel til vores alderdom. Og så er det jo dybt skræmmende, når boligen bliver usælgelig og værdiløs.

Jeg gad godt at vide, om man i 1788 under den store landbrugsreform havde lige så mange følelser bundet til sit hus som i dag, eller om man bare bevægede sig derhen, hvor jorden og arbejdet var", reflekterer han.

Sig det højt

Mariagerfjord Kommune ligger midt imellem de to vækstcentre Aarhus og Ålborg. Lige i smørhullet, skulle man tro. Men selvom Mariagerfjord Kommune ikke er en egentlig udkantskommune, kæmper man alligevel med mange af de samme udfordringer, som de trængte yderkommuner.

"Mariagerfjord Kommune har store landområder, der langsomt affolkes. Vi har fastholdt det samlede befolkningstal i kommunen de seneste ti år, men der er en tydelig urbaniseringstendens, som presser vores landsbyer hårdt", fortæller Allan Hassing.

Mariagerfjord Kommune står med 34 vidt forskellige, navngivne landsbyer,

OM ALLAN HASSING

Allan Hassing er planlægger i Mariagerfjord Kommune. Han er uddannet civilingeniør i fysisk planlægning fra Aalborg Universitet og har tidligere arbejdet som planlægger i Nordjyllands Amt.

Allan Hassing har deltaget i projektet om "Skrumpelev".

der alle lider under denne tendens. Som Oue lidt nord for Mariager fjord, der langsomt, men sikkert, er ved at udtyndes.

"Landet skal være et godt sted at bo, og man skal bo her frivilligt. Det er dér, vi gerne vil hen."

Allan Hassing, planlægger i Mariagerfjord Kommune.

"Oue er en klassisk vejkantsby opblomstret omkring den gennemgående hovedvej. Men butikkerne er lukkede, flere af husene er forladt, og byen ser slidt ud fra hovedvejen. Men inde bagved, i parcelhuskvarteret fra 1960'erne, lever byen. Det kan man bare ikke se, når man kører igennem", siger Allan Hassing.
Scenariet lyder som taget ud af rapporten om Skrumpelev, men eksemplet er virkeligt nok, og den største udfordring er, ifølge Allan Hassing, at få italesat problemstillingen.
"Skrumpelev-projektet beskriver karikerede eksempler, men jeg tror, de er nødvendige for, at vi kan begynde at tale om, hvordan vi skaber gode bobetingelser på landet. Det vigtigste, der er kommet ud af den megen medieomtale, er opmærksomhed. Vi har behov for at belyse og diskutere de problemer, vi står overfor, før vi kan tage næste skridt og tale om løsninger".

Vi har ikke set det værste

De store problemer på landet giver sig til kende ved tilskoddede vinduer, indfaldne tage og en skov af 'til salg'-skilte, der bare står og falmer. Allan Hassing frygter, at den største bølge af faldefærdige huse endnu ikke er skyllet ind over landet.
"Rundt om i kongeriget gemmer sig utallige, potentielle ruiner. Huse, der bare bliver dårligere og dårligere, langsomt mister værdi og til sidst er usælgelige, og som stavnsbinder deres ejere", siger han og fortsætter:
"Problemet er såre simpelt: En gang var der mange arbejdspladser ude på landet og derfor brug for arbejdere, som jo skulle bo et sted. I dag er arbejdspladserne væk, og det er menneskerne i stigende grad også, men husene står der endnu. Dem, der ikke er nået væk 'i tide' er nu fanget i en nedadgående spiral, som bare snurrer hurtigere og hurtigere, hvis ikke vi snart gør noget".

Landet skal være et godt sted at bo

Der er dog stadig mange lykkelige historier på landet, og dem skal man huske, minder Allan Hassing om. Det, der er afgørende er, at dem, der bor på landet, gør det frivilligt.
"Landet skal være et godt sted at bo, og man skal bo her frivilligt. Det er dér, vi gerne vil hen, og det kommer til at kræve en vis udlugning i rækkerne, så de dårligste huse fjernes. For én ting er sikkert, og det er, at vi ikke kommer videre uden at fjerne ruiner".

"Jeg gad godt at vide, om man i 1788 under den store landbrugsreform havde lige så mange følelser bundet til sit hus som i dag, eller om man bare bevægede sig derhen, hvor jorden og arbejdet var?"

Allan Hassing, planlægger i Mariagerfjord Kommune.

Allan Hassing understreger i samme sætning, at man i Mariagerfjord Kommune ikke kommer til at arbejde med dét scenarie, der peger på total afvikling af landsbyer.
Mariagerfjord Kommunes strategi er at hjælpe dem, der gør noget, og det behøver ikke nødvendigvis være dem, der bor de dårlige huse. Det er i stedet dem med overskud og initiativlyst – en stærk borgerforening, en bogklub, ølbryggerlauget, lystfiskerforeningen, jagtvennerne, eller hvem der nu gør en indsats for at løfte livet på landet. Det er frivillighedens princip, der hersker.

Boligmarkedets skrotpulje

En af de tiltag, man kunne arbejde med ud fra dette princip, går på at oprette en 'boligernes skrotpulje', som man har det på gamle biler.
"På den måde skaber vi anerkendelse af, at folks huse har en vis værdi og vi kan hjælpe folk videre, når de er klar til det. Derefter kan vi gribe ind og eventuelt rive ned, inden husene forfalder. Men det vil kræve en landspolitisk indsats og kan ikke løftes lokalt", fortæller han.

Sammen om landet – eller ej?

Her kunne godt gemme sig næste store sværdslag i dagspressen, da der her ligger en meget væsentlig problematik. Nemlig om problemerne på landet er forbeholdt landkommunerne, eller om "københavnerne" også har et ansvar for landsbyernes fremtid.
Allan Hassing får det sidste ord:
"Der er over årene tilført et tocifret milliardbeløb til byfornyelse, men kun håndører til landet. Skrumpelev er dumpet lige ned i debatten om udligningsordningen og stiller spørgsmålstegn ved, om de rige kommuner skal betale for oprydningen i udkanten af landet. Den store debat må være, om vi alle har en andel i udviklingen på landet, eller om en skrumpende landbefolkning hænger på den alene?" ■

Fakta om Mariagerfjord Kommune

Fremtiden for Mariagerfjord Kommune peger på færre børn, flere ældre, flere bosiddende i byerne og færre på landet. Andelen af unge, der søger mod de store byer er stor og forstærket de senere år. Til gengæld oplever kommunen en pæn tilflytning af børnefamilier, og befolkningen i Mariagerfjord Kommune er yngre end landsgennemsnittet.
Indbyggertallet er pr. 1. januar 2013 opgjort til 42.114, hvoraf 17.090 bor i kommunens to største hovedbyer Hadsund og Hobro. I landområderne og i de små landsbyer med mindre end 200 indbyggere bor der tilsammen 9.726 personer.

Fakta om Skrumpelev

'**Vejkantsdanmarks fremtid** – fire scenarier for modellandsbyen Skrumpelev' udkom i februar 2014.

Formålet med projektet er dels at sætte spot på vejkantsbyernes problemer – de slås med tomme huse, forfald og faldende indbyggertal. Dels at undersøge, hvordan en vejkantsby rent praktisk kan skrumpes eller afvikles.

Projektet er udarbejdet af Dansk Byplanlaboratorium i samarbejde med planlæggere fra Faaborg-Midtfyn, Hjørring, Lemvig, Lolland, Mariagerfjord, Morsø og Vordingborg Kommuner.

Projektet har fået økonomisk støtte af Ministeriet for By, Bolig & Landdistrikter

Et overslag viser, overraskende nok, at det koster en kommune næsten det samme at servicere en vejkantsby med faldende befolkningstal over 20 år, som det koster at afvikle den. (Overslaget forudsætter dog, at der er statslige tilskud til alle nødvendige nedrivninger).

Projektets vigtigste anbefalinger:

- Udfordringen med mange overflødige boliger går ikke væk af sig selv, der er behov for en national indsats.
- Vi skal gøre op med de psykologiske barrierer, der er for at skrumpe landsbyer.
- Der er behov for flere midler, men de økonomiske overvejelser må ikke stå i vejen for diskussionen om landsbyernes fremtid.

Illustration: Gottlieb Paludan Architects

Scenarie 4 'Udflytning' i 2034

I dette scenarie er der foregået en kraftig udtynding i ejendommene langs vejen. En del af indbyggerne har fået lov til at flytte byggeretten væk fra Landevejen og bygget nye huse. Resten af de ca. 50 indbyggere bor nu rundt omkring i de tidligere landsbyhuse, og der er i alt ca. 20 huse tilbage.

Et stærkt omdrejningspunkt

Den 1. februar fik regionerne et nyt redskab at arbejde med: De Regionale Vækst- og Udviklingsstrategier. Et redskab med potentiale til at skabe bedre sammenhæng i strategiarbejdet, lyder det fra regionerne.

Af journalist Ulf Joel Jensen

Selvom Vækst- og Udviklingsstrategien (VUS) er et absolut jomfrueligt redskab, må man formode at opgaverne er forholdsvis velkendte. Der er nemlig tale om en fusion af allerede kendte redskaber – henholdsvis Den Regionale Udviklingsplan og Erhvervsudviklingsstrategien, forklarer Michael Koch-Larsen, chefrådgiver i Danske Regioner. "VUS er en opfølgning på Folketingets evaluering af strukturreformen, som efterspurgte en større synlighed og bedre sammenhæng i vækst- og udviklingsarbejdet. Derfor fusionerer Erhvervs- og Vækstministeriet nu de to strategier, som hhv. regionsrådene og de regionale vækstfora tidligere stod bag", siger han.

Tæt og tydelig sammenhæng

"Nu får vi den første sammenhængende strategi, der rummer alle de emner, som de forskellige parter i det offentlige udviklingsarbejde ønsker at prioritere", supplerer udviklingsdirektør Lars Vildbrad fra Region Midtjylland. "Derfor har VUS'en i mine øjne et meget stort potentiale. Både for regionerne, de regionale vækstfora – og kommunerne, som skal være en central og aktiv partner i strategiarbejdet. Desuden skal VUS'en også forholde sig til landsplanredegørelsen og regeringens vækstteams, som står bag en række nationale vækstplaner", siger udviklingsdirektøren.
Konkret skal VUS'en bygge på en analyse, som regionsrådet og vækstforumet udarbejder i fællesskab.

Dermed er strategien tænkt som et tæt samarbejde mellem region og vækstforum, men både den kommunale planlægning og landsplanredegørelsen er ligeledes tænkt ind i det nye strategiværktøj.

> *"Den... samler nogle af de mest interessante udfordringer, set fra et regionalt og lokalt perspektiv. Derfor bliver strategien selve omdrejningspunktet for et endnu stærkere samarbejde"*
>
> *Lars Vildbrad*
> *Udviklingsdirektør i Region Midtjylland*

"Eftersom hensigten med den nye strategi er at skabe en tættere og tydeligere sammenhæng mellem de forskellige myndigheders udviklingsarbejde, så er det skrevet eksplicit ind i lovteksten, hvordan de enkelte strategier skal forholde sig til hinanden", siger Michael Koch-Larsen.

Stor tiltro til strategien

"VUS'en bliver en smeltedigel, som samler nogle af de mest interessante udfordringer, set fra et regionalt og lokalt perspektiv. Derfor bliver strategien selve omdrejningspunktet for et endnu stærkere samarbejde mellem alle interessenter i det kommunale og regionale udviklingsarbejde", forudser Lars Vildbrad og uddyber:
"Dele af strategien vil givetvis være direkte udviklingsrettet og sigte mod at skabe vækst i erhvervslivet. Men andre dele af strategien – fx omkring klima og miljøarbejdet – vil have en mere indirekte og langsigtet påvirkning af erhvervslivet".

OM LARS VILDBRAD

Lars Vildbrad er udviklingsdirektør i Region Midtjylland. Han har tidligere været direktør i hhv. Århus Amt og Ringkøbing Amt.
Lars Vildbrad sidder i Dansk Byplanlaboratoriums bestyrelse, udpeget af Danske Regioner.

Lars Vildbrad har stor tiltro til det nye udviklingsværktøj – netop fordi det samler og koncentrerer indsatsen. Selvom navnet antyder det, tror han ikke, at vækstdagsordenen kommer til at overskygge andre væsentlige områder inden for den regionale udvikling.
"I Region Midt er alle kommunerne enige med regionen i, at de udfordringer, der får størst samfundsmæssig betydning de kommende år, bliver klimatilpasnings-indsatsen sammen med arbejdet for, at vi som samfund bliver mindre afhængig af de fossile brændstoffer. Selvom der bestemt er et stort erhvervsmæssigt potentiale i begge problemstillinger, så gemmer væksten sig så at sige på den lange bane: I første omgang er det det samfundsmæssige perspektiv, der dikterer, at vi arbejder med netop de problemer", understreger han.

Samarbejde mellem myndigheder
Og regionen er allerede trukket i arbejdstøjet: Region Midt har – som den første i Danmark – fået udarbejdet et samlet skybrudskort over samtlige kommuner i regionen. Dette kort er efterfølgende stillet til rådighed for kommunernes arbejde med at lave klimatilpasningsplaner, og tjener – ifølge Lars Vildbrad – som et godt eksempel på samarbejdet hen over myndigheds-grænser. Et initiativ, som regionen da også har høstet store roser for i Kommu-nernes Landsforening.
"Jeg tror ikke, at forretnings- og samfundsperspektivet behøver at udelukke hinanden. De to dagsordner er i virkeligheden tæt forbundne: Når eksempelvis forsyningsvirksomhe-derne, kommunerne og regionen i fællesskab efterspørger nye og mere miljørigtige løsninger, så skaber man jo også basis for et nyt marked, der igen vil medføre udvikling og vækst," siger Lars Vildbrad – og understreger, at det i sidste ende er en politisk opgave at prioritere, så der opstår en fornuftig balance mellem ønsket om vækst og den mere helhedsoriente-rede udvikling.

"Det er en politisk opgave at prioritere. Det har det sådan set altid været – det nye er bare, at Vækst- og Udviklingsstrategien kan være med til at gøre den prioritering endnu tydeligere"

Lars Vildbrad, Udviklingsdirektør i Region Midtjylland

"Det har det sådan set altid været – det nye er bare, at Vækst- og Udviklingsstrategien kan være med til at gøre den prioritering endnu tydeligere," slutter han. ■

Fakta om De Regionale Vækst- og Udviklingsstrategier

1. februar 2014 trådte en ny lov om erhvervsfremme i kraft. Centralt i loven er en fusion af de Regionale Udviklingsplaner og de Regionale Erhvervsudviklingsstrategier, som hidtil har været udarbejdet hver for sig af hhv. regionsrådene og de regionale vækstfora.

Den Regionale Vækst- og Udviklings-strategi skal således dække meget bredt; den favner alle områder af den regionale udvikling – fra turisme over uddannelse og beskæftigelse til udvikling af byer og landområder.

Regionsrådene har - i samarbejde med de regionale vækstfora - ansvaret for at udarbejde de nye strategier for hver valgperiode. Derudover foreskriver loven, at kommunerne skal forholde sig til Den Regionale Vækst- og Udviklingsstrategi i deres arbejde med planstrategien.

På samme måde er der også indtænkt en sammenhæng til landsplanarbejdet: På den ene side skal De Regionale Vækst- og Udviklingsstrategier udgøre en del af grundlaget for Landsplanre-degørelsen – og på den anden side skal strategierne også udarbejdes under hensyntagen til landsplan-lægningen.

I Region Midtjylland er kommuner og region enige om, at klimatil-pasning bliver en af de helt store udfordringer fremover. Indsatsen kræver at man samarbejder på tværs er et oplagt emne til den kommende Vækst- og Udviklingsstrategi. Udsnit af Skybrudskort® for Region Midtjylland – Det første kort af den slags, som omfatter en hel region.

Byen skal være for alle og indeholde kvarterer og byrum. hvor vi kan mødes på tværs. Foto: Mathis Gallego

Fællesskaber i forandring

Tænketanken Byen 2025

Det er naturligt at søge fællesskaber med folk, der ligner os selv. Men det er problematisk, når grupper i samfundets top og bund isolerer sig fra hinanden. Tænketanken Byen 2025 er kommet med 13 bud på, hvordan vi kan gentænke og udvikle vores byer, så fællesskaberne bevares.

Af Ellen Højgaard Jensen

Minister for by, bolig og landdistrikter, Carsten Hansen, nedsatte i 2013 tænketanken 'Byen 2025' for at få belyst spørgsmålet: Hvordan bibeholder, udvikler og styrker vi den danske tradition for fokus på fællesskabet i udviklingen af vores byer? Som direktør for Byplanlaboratoriet har jeg været inviteret til at give mit besyv med.

Det er tænketankens vurdering, at den største udfordring for fællesskaberne er opdelingen af byerne. Opdelingen af de danske byer er øget gennem de seneste årtier, og koncentrationen af såvel samfundets top som bund i afgrænsede bydele er et voksende problem. De 12 forslag, som tænketanken netop har lanceret, adresserer problemstillingen ud fra forskellige niveauer. Jeg har udvalgt 2 nedslagspunkter, hvor planlægningen er i spil.

Stil krav til variation og skala

Der er pres på de store byer i øjeblikket. Der bygges mange nye boliger og helt nye bykvarterer skyder op i Århus, København og Aalborg. Men bliver de varierede nok? Og er der tænkt på fællesskabet? Hvordan undgår vi at gentage fortidens synder med store enheder og ensartethed? Det er et af de spørgsmål, vi har haft fokus på i tænketanken. Vi anser det for et problem, når bydele har en social slagside. Derfor opfordrer vi kommunerne til i højere grad end i dag at stille krav om variation i udbuddet af boliger i nye byområder. I den forbindelse anbefaler vi, at der udvikles et nyt værktøj i form af 'variationsformler' i lokalplaner, der kan stille konkrete krav til variation – både hvad angår ejerform og størrelse. Vi foreslår desuden, at planloven ændres, så det bliver muligt at stille krav til ejerformer i lokalplaner. Vi ved godt, at det ikke er et nyt forslag, men vi synes at det skal have en runde mere før man parkerer det. For det er virkelig et vigtigt redskab. Når det kan lade sig gøre i andre lande, hvorfor så ikke i Danmark?

Fra høring til tidlig inddragelse

Men byplanlægning og fællesskaber handler ikke kun om formler og planer. Det handler først og fremmest om mennesker. Derfor er dialogen central. Det er tænketankens vurdering at de

eksisterende høringsmetoder kan udvikles til i højere grad at handle om dialog og medskabelse. Vi anbefaler, at man arbejder videre for at afdække mulighederne. Der er et stort uudnyttet potentiale i digitale borgerinddragelsesmetoder og vi peger på, at kommunerne mangler helt konkrete eksempler på de mange muligheder, som ny teknologi og datahåndtering skaber for inddragelse og dialog med borgerne. Vi anbefaler derfor en smart-city-guide for borgerinddragelse.
Personligt tror jeg, at vi kun har set toppen af isbjerget. De nye medier og deres hastighed vil udfordre hele vores måde at tænke planer og planlægning på. Kritikken af høringspligten er kun første skridt. Det rejser rigtig mange spørgsmål om demokrati, politikernes rolle, ansvar og medborgerskab.

Fortsat debat
I Byplanlaboratoriet tager vi gerne bolden op -og vi glæder os til at se, hvordan rapporten bliver modtaget. Vi vil fortsætte med at debattere byens fællesskaber, og vi vil deltage i en række debatmøder om emnet i løbet af 2014. Det vil du høre mere om. Hvis du har en mening, så send os et par linjer. Vi hører gerne fra alle, der vil give et besyv med. ■

Tænketankes 13 anbefalinger:

Læs mere på www.mbbl.dk eller på www.byplanlab.dk

01. Skab nye boligejerformer

02. Tiden er moden til nye typer fællesskabsboliger

03. Dansk model for radikal forandring i udsatte bykvarterer

04. Mulighed for erstatningsboliger

05. Skab mere liv på tværs af boligområder

06. Udnyt potentialerne i byens rum

07. Mere interaktion på tværs

08. Kan man virkelig det? Dyrk det midlertidige eksperiment

09. Fra høring til tidlig dialog

10. Smart city-guide til inddragelse af borgere

11. Skab billige boliger i alle kommuner

12. Stil krav til variation og skala

13. Dyrk alliancerne i byregionerne

Hvad har vi gang i?

I Byplanlaboratoriet arbejder vi for at skabe viden, netværk og debat om planlægning. Vi udgiver blade og afholder kurser og deltager i forskellige udviklingsprojekter. Her kan læse om, nogle af de nye ting vi har travlt med lige nu. Læs mere på www.byplanlab.dk

Foto: Vibeke Meyling

Projekt: Sæt strøm på dit kvarter

Af Ellen Højgaard Jensen

I Byplanlaboratoriet har vi et indsatsområde, der handler om smart planlægning. Sidste års byplanmøde satte fokus på emnet. Nu går vi tættere på et enkelt element, nemlig den moderne borgerinddragelse i informationsteknologiens tidsalder

Danskerne kommunikerer og interagerer med større og større hast og på stadig flere platforme. Det betyder, at vi som planlæggere skal forstå dialog og inddragelse på nye måder. Derfor vil Byplanlaboratoriet og Kuben Management indsamle konkret viden om den moderne informations- og kommunikationsstrategis muligheder og begrænsninger på det lokale kvarterniveau. Projektet støttes af By, bolig og landdistriktsministeriet, der har efterlyst projekter om netop det emne. Vi vil søge inspiration i både ind- og udland.
En af de første ting, vi vil gøre, er at undersøgeinitiativet: 'Mina kvarter'. Her bruger svenskerne en videreudvikling af det populære computerspil Minecraft, som det kan bruges til konkret byudvikling. Det har især været henvendt til de unge.
Hold øje med byplanlaboratoriets hjemmeside, www.byplanlab.dk. Her vil vi løbende lancere nyt. Vi vil også meget gerne høre fra dig, hvis du har kendskab til gode danske eller udenlandske eksempler, eller hvis du har lyst til at afprøve nogle af metoderne i praksis undervejs.

Illustration: Tredje Natur

Kursusforløb: Fra klimatilpasning til innovation af byen

Af Ny W. Øhlenschlæger

Rigtig mange kommuner arbejder med konkrete klimatilpasningsprojekter. Og mange steder forsøger man at arbejde på tværs og bruge den nye udfordring som en løftestang til at tænke nyt i byen. Det sætter vi fokus på i et nyt kursusforløb.

Innovation er i fokus som en central strategi til at styrke effektivitet og kvalitet i den offentlige service. Udfordringen med at klimatilpasse byerne kobles også tæt til visionerne om innovation for den tvinger os til at tænke på nye måder. Men hvordan sikrer vi, at innovationen ikke kun omhandler de tekniske løsninger? Hvordan griber vi chancen og sikrer, at vi også nytænker, forbedrer og innoverer byerne?
Innovation kan betragtes som en proces, der gør det muligt at bevæge sig ud over den kreative idéudvikling og realisere idéerne i praksis. Men det er en kompliceret proces at forandre de eksisterende planlægningspraksisser.. Det handler blandt andet om, hvorvidt man er i stand til at mobilisere et stærkt netværk af aktører i og uden for organisationen og løbende navigere og finde mulige veje.
Kursusforløbet er udviklet i et samarbejde mellem partnerskabet Vand i Byer, Danva og Dansk Byplanlaboratorium. Det er baseret på, at deltagerne medbringer og udvikler deres egne, konkrete klimaprojekter, og på at man tilmelder sig i teams. Kurset afholdes over fire kursusgange den 18. -19. juni, 1. -2. september, 22. oktober og 11. november.

Kursusforløb: Økonomi i byudvikling

Af Christian Broen

Projektudviklerne er en vigtig samarbejdspart for planlæggerne, og de har stor indflydelse på byudviklingen. Og i en post-finanskrisetid stilles der ofte krav til planlæggerne om, at de er proaktive og går i dialog med projektudviklerne på et tidligt tidspunkt.

Projektudviklere og planlæggere taler to forskellige sprog, og udviklertankegangen ligger ofte langt fra planlæggernes måde at tænke byens planlægning på.
Dette kursus stiller skarpt på developerregnestykket og de væsentlige udgifter, der er forbundet med at lave et stykke byudvikling. Målet er at spore deltagerne ind på tankegangen, hvor 'værdimaksimering' og 'risikominimering' er nøglebegreber og afgørende for, om et projekt bliver realiseret. For at sætte dem i stand til at gå i dialog med projektudviklerne og for at regne ud, hvilke krav planlægningen realistisk kan lægge ned over et byudviklingsområde
Kursusforløbet er baseret på, at deltagerne medbringer og udvikler deres egne cases, og det anbefales, at man tilmelder sig i teams. Kurset afholdes over to kursusgange den 22. maj og den 19.-20. juni.

Foto: Dansk Byplanlaboratorium

Birk Centerpark i Herning rummer både uddannelser, forskning, museer, kunst og havearkitektoniske perler. Et af mange eksempler på, at kommunen tænk kulturliv. foto: Herning Kommune

I tråd med tiden

Det 64. danske Byplanmøde i Herning

25.-26. september 2014

Vi skal indgå i nye samarbejder og turde påtage os nye roller – selvom vi ikke altid ved, hvor resultatet ender. Innovation, også på planområdet, er både nødvendigt, svært - og spændende.

"Vi skal leve af at udvikle vores innovationskraft" er et af svarene i den aktuelle debat om de store samfundsspørgsmål - erhvervsudvikling, velfærd, klimatilpasning m.v.. Med en fortsat stram økonomi er der fokus på nye måder at indrette samfundet på - ikke mindst den offentlige sektor. For at matche de nye udfordringer, må vi - også på planområdet - hele tiden tænke nyt, indhente ny viden, udvikle nye løsninger og afprøve dem i praksis.

Nye samarbejder - nye roller

Kommunerne engagerer sig stadig mere aktivt i byudvikling og omdannelse, tit med afsæt i strategier og projekter, der er komplekse. Derfor er det nødvendigt at inddrage andre parter, der kan bidrage med nye indfaldsvinkler og faglig viden. Samarbejderne spænder vidt, fra forpligtende partnerskaber og selskabskonstruktioner til mere uformelle netværk.

Det udfordrer politikernes og planlæggernes rolle som planmyndighed og demokratiet. Kan vi - når vi stadig har ansvaret - give slip på kontrollen ved at lukke flere ind i beslutningsrummet? Og hvad betyder det for demokratiet, at andre aktører lukkes ind fra sag til sag: hvem skal lukkes ind, og hvem skal ikke?

Nye kompetencer

De nye roller kræver både indsigt i de andre aktørers verdener og kompetencer til at facilitere processen. Vi skal have mod til at bringe vores faglighed i spil på nye måder, til at tænke i alternative muligheder og løsninger og til at eksperimentere, være risikovillige og arbejde mere åbent og søgende. Der skal være tid og rum til eftertanke, når vi - sammen med andre - leder efter det, vi endnu ikke kender svarene på.

er visionært og langsigtet – og samarbejder med borgere, erhvervs- og

Det handler i høj grad om en lærende proces, hvor vi hele tiden øver os i at blive bedre til

- at lede byer i fortsat forandring
- at skabe merværdi ved tværfagligt samarbejde og synergi mellem forskellige indsatser
- at sætte "det gode hold", hvor deltagernes kompetencer matcher den aktuelle planopgave

Konkrete eksempler til inspiration
På byplanmødet vil vi debattere en række konkrete eksempler på innovation på planområdet fra Herning og andre steder i landet. Herning er bl.a. været kendt for den langsigtede planlægning og udvikling af "Birk Centerpark". Og kunstmuseet Heart, multiarena Boxen, DGI vandkulturhus og etablering af bynære søer er nyere eksempler på, hvordan man i værtskommunen fortsat tænker ud af boksen – og udvikler de bymæssige og landskabelige kvaliteter i samarbejde med borgere, erhvervs- og kulturliv.
Program udsendes primo juni 2014.

PLANKALENDEREN

MAJ

MULTIFUNKTIONELLE GOLFBANER
Frederiksberg, 7. -8. maj / www.ign.ku.dk

BYLEDELSE
København, 20. maj / www.byplanlab.dk

ØKONOMI I BYUDVIKLING
Roskilde, 22. maj, 19.-20. juni / www.byplanlab.dk

ÅBEN LAND KONFERENCE
Rønne, 26.-27. maj / www.byplanlab.dk

GOOD URBAN GOVERNANCE IN INTEGRATED PLANNING: THE KEY TO SUCCESS?
Singapore, 30. maj / www.ifhp.org

JUNI

THE INITIATOR, THE ARTIST, HIS ADVOCATE AND THE URBANIST
Beograd, 3.-7. juni / www.ifhp.org

REGNVANDSBASSINER
Silkeborg, 10. -11. juni / www.fvc.dk

WORLD IN DENMARK
Frederiksberg, 12. -13. juni / www.ign.ku.dk

BASISVIDEN OM PLANLOVEN
København, 16. juni / www.byplanlab.dk

BYRUM OG BYKVALITET
København, 16. juni / www.byplanlab.dk

IFHP PLUG-IN AT NEW CITIES SUMMIT
Dallas, 17.-19. juni / www.ifhp.org

JURA & PLAN I PRAKSIS
København, 17. juni / www.byplanlab.dk

FRA KLIMATILPASNING TIL INNOVATION I BYER
18.-19. juni, 1.-2. september, 22. oktober, 11. november / www.byplanlab.dk

HAVERUNDEN 2014
27. – 29. juni, Sydsjælland, Møn og Lolland-Falster / www.ign.ku.dk/efteruddannelse-kurser

Det koster 1200 kr. om året at annoncere i kalenderen i Byplan Nyt.
Kontakt redaktionen for yderligere information.

Udsendt af Dansk Byplanlaboratorium, Nørregade 36, 1165 København K

POST
PP DANMARK
ID-nr. 42203
Magasinpost SMP

"Det pågældende planarbejde skal metodisk eller indholdsmæssigt rumme faglig udvikling og nytænkning og i særlig grad stå som et godt eksempel til efterfølgelse og inspiration for andre"

Citat fra Byplanprisens vedtægter.

I 2014 fik Frederiksberg og Københavns Kommuner prisen for deres samarbejde om tværgående cykelruter.

Byplanprisen 2014

Hvilken plan er den mest innovative i hele landet?

Hvem skal have byplanprisen i år? Det kan du være med til at bestemme.

Alle kan indstille planer og fristen er onsdag d. 21. maj kl. 12.00.

Find reglerne og læs mere på www.byplanlab.dk